

DAVA ARKADAŞLIĞI (SUBJEKTİF DAVA BİRLEŞMESİ)

Av. Begüm GÜREL (L.L.M)

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu, Birinci Kısım, Dördüncü Bölüm, Üçüncü Ayrımında 57-60. maddeler arasında dava arkadaşlığını yer vermiştir. Dava arkadaşlığı, 1086 sayılı HUMK döneminde de vardır ancak HMK, mecburi / ihtiyari dava arkadaşlığını ayrı ayrı düzenlemiştir. Dava arkadaşlığında davacı ve/veya davalı tarafta birden fazla kişi bulunmaktadır. Yani birden fazla davacı, davalıya karşı birlikte dava açarlar veya bir davacı birden fazla davalıya karşı dava açar. Bir davacının birden fazla davalıya ya da birden fazla davacının bir davalıya karşı birlikte dava açabilmeleri için aynı tarafta bulunan kişiler arasında hukuksal bir bağlantı bulunmalıdır. Birden fazla kişinin davası birlikte açıldığı için buna subjektif dava birleşmesi veya dava arkadaşlığı denilmektedir.

Dava arkadaşlığı mecburi ve ihtiyari dava arkadaşlığı olarak ikiye ayrılır:

İHTİYARİ DAVA ARKADAŞLIĞI

İhtiyari dava arkadaşlığı HMK md. 57'de düzenlenmiştir. Buna göre; birlikte dava açma hakkına sahip olanlar davalarını birlikte açmak zorunda değildirler. Dilerlerse ayrı ayrı açabilecekleri gibi, dilerlerse birlikte de açabilirler. Bu halde davacılar arasında ihtiyari dava arkadaşlığı doğar.

İhtiyari dava arkadaşlığında dava arkadaşı sayısı kadar dava vardır ve bu davalar mahkemede birlikte görülür. Böylece zaman, emek ve masraftan tasarruf edilmiş olur. Yargılamayı kolaylaştırır ve çelişik hükümler verilmesini önler. İhtiyari dava arkadaşlığı için de davalar arasında bağlantı bulunması gerekir.¹

6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 57. maddesinde hangi hallerde ihtiyari dava arkadaşlığının oluşabileceğini düzenlemiştir:

1 Baki Kuru, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2017, s. 361.

İhtiyari dava arkadaşlığı

MADDE 57-

“(1)Birden çok kişi, aşağıdaki hâllerde birlikte dava açabilecekleri gibi aleyhlerine de birlikte dava açılabilir:

a) Davacılar veya davalılar arasında dava konusu olan hak veya borcun, elbirliği ile mülkiyet dışındaki bir sebeple ortak olması.

b) Ortak bir işlemle hepsinin yararına bir hak doğmuş olması veya kendilerinin bu şekilde yükümlülük altına girmeleri.

c) Davaların temelini oluşturan vakıaların ve hukuki sebeplerin aynı veya birbirine benzer olması.”

Dava konusu olan hak veya borcun, ortak olmasına örnek vermemiz gerekirse; müteselsil alacaklılar, borçluya karşı birlikte dava açabileceklerdir. Alacaklı, müteselsil borçlulara karşı alacak davası açabilir. Bu halde davalı müteselsil borçlular arasındaki ilişki; ihtiyari dava arkadaşlığıdır.

Ortak bir işlemle birden fazla kişinin yararına bir hak doğmuş olmasına örnek olarak; birden fazla kiralayana, kendi paylarına düşen kira için kiracıya karşı birlikte alacak davası açmaları halinde, davacı kiralayana arasındaki ilişki ihtiyari dava arkadaşlığıdır.

Ortak bir işlemle birden fazla kişinin bir yükümlülük altına girmesine örnek olarak ise; bir kiralayana birden fazla kiracıya karşı kendi paylarına düşen kira için birlikte alacak davası açması halinde, kiracılar arasındaki ilişki ihtiyari dava arkadaşlığıdır.

Davaların temelini oluşturan vakıaların ve hukuki sebeplerin aynı veya birbirine benzer olması durumuna örnek verecek olursak; bir trafik kazası nedeniyle sözleşmeye ve haksız fiile göre sorumlu olan kişilere karşı birlikte dava açılabilir.² Ve yahut haksız fiili birlikte işleyenlere karşı da birlikte dava açılabilirler.

Tüm bu hallerde davacılar veya davalılar birlikte dava açabilirler. Keza, ayrı ayrı açılmış olan davalar da sonradan birleştirilebilirler.

2 Güray Erdönmez, “HMK. m.57/1 Hükmü Çerçevesinde İhtiyari Dava Arkadaşlığının Mümkün Olduğu Haller”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 30, 2015, s. 695-755.

İhtiyari dava arkadaşlarının davadaki durumu

MADDE 58-

“(1) İhtiyari dava arkadaşlığında, davalar birbirinden bağımsızdır. Dava arkadaşlarından her biri, diğerinden bağımsız olarak hareket eder.”

A wooden gavel rests on top of an open law book in front of a row of law books that is out of focus in the background. Photographed using a shallow depth of field.

İhtiyari dava arkadaşlığında dava arkadaşları bir dilekçe ile davalarını birlikte açabilirler. Dava dilekçesinde her davacı için istenen alacak miktarı ayrı ayrı belirtilmelidir. İhtiyari dava arkadaşları davayı birlikte takip edebilirler. Ancak bunların davaları birbirinden bağımsızdır. İhtiyari dava arkadaşı sayısı kadar dava vardır. Her dava arkadaşı sahip olduğu kişisel iddia ve savunmaları yalnızca kendisi kullanabilir. Örneğin, zamaşaşımı definden yalnızca ilgili kişi yararlanabilir. Her bir dava arkadaşı hükmü tek başına istinaf veya temyiz edebilir.

Mahkeme bütün ihtiyari dava arkadaşları için tek bir karar verir ancak her bir dava arkadaşı hakkında ayrı ayrı karar da verebilecektir. Örneğin; birinin davasını reddederken diğerinin davasını kabul edebilir. Hüküm kısmında her bir dava arkadaşı için verdiği kararı ayrı ayrı belirtmelidir.

Dava arkadaşlığı usul ekonomisine uygundur. İhtiyari dava arkadaşlığında, dava arkadaşı sayısı kadar dava vardır; ancak bu davalar birlikte görülür. Böylece hem zamandan hem de masraftan tasarruf sağlanır ve yargılamayı kolaylaştırır. Davaların ayrı ayrı görülmesi halinde çelişik hükümler verilebilecekken; dava arkadaşlığı sayesinde bu durumda önüne geçilmiş olur.

MECBURİ DAVA ARKADAŞLIĞI

Mecburi dava arkadaşlığı HMK md. 59’da düzenlenmiştir;

Mecburi dava arkadaşlığı

MADDE 59-

“(1) Maddi hukuka göre, bir hakkın birden fazla kimse tarafından birlikte kullanılması veya birden fazla kimseye karşı birlikte ileri sürülmesi ve tamamı hakkında tek hüküm verilmesi gereken hâllerde, mecburi dava arkadaşlığı vardır.”

Zorunlu dava arkadaşlığı, kendi içinde maddi ve şekli dava arkadaşlığı olmak üzere ikili ayrımla düzenlenmektedir.³

Maddi Bakımdan Mecburi Dava Arkadaşlığı

Dava konusu olan hukuki ilişki birden fazla kişi arasında ortaktır ve mahkemece bütün ilgililer için aynı şekilde ve tek bir hüküm verilmesi gereken hallerde dava arkadaşlığı maddi bakımdan mecburidir. Bur türde dava arkadaşları arasındaki hukuki ilişki çok sıklıdır. Dava arkadaşları davada aynı şekilde ve hep birlikte hareket ederler. Mahkeme ihtiyari dava arkadaşlığından farklı olarak burada dava arkadaşları hakkında aynı ve bir tek hüküm verir. Şu hallerde maddi anlamda mecburi dava arkadaşlığı vardır;

a) Elbirliği Mülkiyetinde; bu halde ortaklar, haklarını ve özellikle ortak mal üzerindeki tasarruf yetkilerini ancak oybirliği ile verecekleri karara göre kullanabilirler. Dava açılması da hukuki bir tasarruftur. Bu nedenle elbirliği mülkiyeti konusu olan bir mal veya hakka ilişkin davaların, ortakların hepsi tarafından açılması veya hepsine karşı birlikte açılması zorunludur. Adi ortaklıkta ve miras ortaklığında durum böyledir.

b) Kira Sözleşmesinde Birden Fazla Kiralayan veya Kiracı Bulunması; kira ilişkisinde bir para alacağının söz konusu olduğu hallerde ihtiyari dava arkadaşlığı bulunduğu yukarıda değinmiştik. Burada konusu para dışında olan bir alacak vardır. Birden fazla kiralayan varsa; bu durumda kiracıya karşı açılacak tahliye davasının kiralayanların tümü tarafından birlikte açılması zorunludur. Çünkü kiralananın tahliyesi bölünebilen borçlardan değildir. Kira sözleşmesinde birden fazla kiracı varsa; kiralayanın kiracıların tümüne karşı tahliye davası açması zorunludur.

3 Baki Kuru, age, s.354.

Mecburi dava arkadaşlarının davadaki durumu

MADDE 60-

“(1) Mecburi dava arkadaşları, ancak birlikte dava açabilir veya aleyhlerine de birlikte dava açılabilir. Bu tür dava arkadaşlığında, dava arkadaşları birlikte hareket etmek zorundadır. Ancak, duruşmaya gelmiş olan dava arkadaşlarının yapmış oldukları usul işlemleri, usulüne uygun olarak davet edildiği hâlde duruşmaya gelmemiş olan dava arkadaşları bakımından da hüküm ifade eder.”

Mecburi dava arkadaşları davayı birlikte açmak zorundadırlar. Davalılar arasında mecburi dava arkadaşlığının bulunduğu hallerde de davacı bütün davalılara karşı birlikte dava açmak zorundadır. Mecburi dava arkadaşları birlikte hareket etmek zorundadırlar. Hep birlikte yemin teklif edebilir ya da hep birlikte davayı kabul edebilirler. Sulh, davadan feragat, ikrar, ıslah gibi usul işlemlerini de birlikte yapmak zorundadırlar. Tek bir dava söz konusu olduğundan dolayı mahkeme bütün dava arkadaşları hakkında tek bir karar verir. Dava arkadaşları ancak birlikte kanun yollarına başvurabilir.

Şekli Bakımdan Mecburi Dava Arkadaşlığı

Bazı hallerde birden fazla kişiye karşı dava açılmasında maddi bir zorunluluk olmadığı halde; kanun koyucu gerçeğin daha iyi ortaya çıkmasını ve taraflar arasındaki hukuki ilişkinin daha iyi karara bağlanmasını sağlamak için birden fazla kişiye karşı birlikte dava açılmasını zorunlu kılmıştır. Bu halde mahkeme dava arkadaşlarından her biri hakkında başka şekilde karar verebilir. Örneğin; Mahkeme bir dava arkadaşına karşı açılan davayı reddederken, diğerine karşı açılan davayı kabul edebilir.

Şekli bakımdan mecburi dava arkadaşları davada aynı şekilde ve hep birlikte hareket etmek zorunda değildirler. Burada dava arkadaşları arasındaki ilişki çok sıkı değildir. Davalılar kanundan doğan zorunluluktan dolayı dava arkadaşı durumundadırlar. Bu yüzden bu dava arkadaşlığına şekli bakımdan dava arkadaşlığı denilmektedir.⁴

4 Age, s. 357.

Örnek vermek gerekirse; soybağının reddi davasının ana ve çocuğa karşı veya ana ve kocaya karşı birlikte açılması zorunludur (TMK md.286). Hizmet tespiti davalarında işveren ve Sosyal Güvenlik Kurumu arasında mecburi dava arkadaşlığı vardır.

Şekli bakımdan mecburi dava arkadaşlığında birlikte hareket etme zorunluluğu yoktur. İhtiyari dava arkadaşlığı kısmında anlatmış olduğumuz hususlar burası içinde geçerlidir. Mahkeme tek bir karar vermek zorunda değildir. Hükümde her bir dava arkadaşı için ayrı ayrı değerlendirme yapacaktır. Şekli bakımdan mecburi dava arkadaşlığında her bir dava arkadaşı hükmü tek başına istinaf ya da temyize götürebilir.

KAYNAKÇA

KURU Baki, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, Yetkin Yayınları, Ankara, Ağustos 2017.

ERDÖNMEZ Güray, “HMK. m.57/1 Hükümü Çerçevesinde İhtiyari Dava Arkadaşlığının Mümkün Olduğu Haller”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Özel Sayı 2014, s. 695-755.